ISSN 2654-2366

Archive

Archive Offprint

Open Access Scientific Journal

ISSN 2654-2366

Volume 3 – 2007 Offprint

Volume No: Archive Volume 3, 2007
Editor: K. Kalogeropoulos
Date: June 04, 2007

Παραπομπή ως: Καλογερόπουλος, Κ. 2007. "Η γυναίκα στη λυρική και την επική ποίηση". Archive 3 (4 Ιουν): 57-62 DOI: 10.5281/zenodo.4581110

Η γυναίκα στη λυρική και την επική ποίηση

Λέξεις κλειδιά: *αρχαϊκή ποίηση*, *γυναίκα*, *επιθαλάμια ποιήματα*, *επική ποίηση*, *λυρική ποίηση*, *ομηρικά έπη*, *Σαπφώ*

Κ. Καλογερόπουλος, Δρ. Πανεπιστημίου Αιγαίου

Abstract
Research in this essay is focusing to the image of women in archaic poetry, identifying possible differences between epic and lyric poetry. Our research here focuses on examining the roles that women take on in specific passages, which elements of female personality are emphasized and how male-female relationships are presented. In order, of course, to understand the conceptual frameworks in which such a search finds its expression, we need -even briefly- to turn to the space and time of archaic poetry, to the environment that shaped the identity of the texts under examination. Our goal here is not only the anthropological, or the factual analysis, but the understanding of the texts against the background of the dynamics of the era in which they are produced and from which they derive their content. The narration of archaic poetry is partly a reflection of the image of the surrounding world, whether it is done in a heroic, biting, sensual, erotic philosophical or dramatic way and is therefore a source of valuable information for the purposes of our study.

Πρόκειται για μια μελέτη που σχετίζεται με την εικόνα της γυναίκας στην αρχαϊκή ποίηση, εντοπίζοντας πιθανές διαφορές ανάμεσα στον τρόπο απεικόνισης του έπους και τον τρόπο απεικόνισης της λυρικής ποίησης. Η έρευνά μας εδώ εστιάζεται στην εξέταση των ρόλων που αναλαμβάνει η γυναίκα στα συγκεκριμένα αποσπάσματα, σε ποιά στοιχεία της γυναικείας προσωπικότητας δίνεται έμφαση και με ποιόν τρόπο παρουσιάζονται οι σχέσεις μεταξύ του άνδρα και της γυναίκας. Προκειμένου, βέβαια, να γίνουν κατανοητά τα εννοιολογικά πλαίσια μέσα στα οποία βρίσκει την έκφρασή της μια τέτοια αναζήτηση, χρειάζεται -έστω και συνοπτικά- να στραφούμε στον χώρο και τον χρόνο της αρχαϊκής ποίησης, στο περιβάλλον που διαμόρφωσε την ταυτότητα των προς εξέτασιν κειμένων. Στόχος μας εδώ δεν μόνον η ανθρωπολογική, ή η πραγματολογική ανάλυση, αλλά η κατανόηση των κειμένων με φόντο τη δυναμική της εποχής μέσα στην οποία παράγονται και από την οποία αντλούν το περιεχόμενό τους. Η αφήγηση της αρχαϊκής ποίησης είναι εν μέρει αποτύπωση της εικόνας του περιβάλλοντος κόσμου, είτε γίνεται με τρόπο ηρωικό, δηκτικό, αισθαντικό, ερωτικό φιλοσοφικό ή δραματικό και συνεπώς είναι πηγή πολύτιμων πληροφοριών για τους σκοπούς της μελέτης μας.

Η αρχαϊκή ποίηση

Αν θέλαμε να τοποθετήσουμε στον χώρο και τον χρόνο τις λογοτεχνικές περιόδους της αρχαίας Ελλάδας, θα καταλήγαμε σε τέσσερεις κύριες περιόδους, οι οποίες ξεκινούν με την εποχή του έπους κατά τον 10ο-8ο ΠΚΕ αιώνα, όταν η Ελλάδα ήταν ένα σύμπλεγμα αγροτικών κοινοτήτων που εξουσιαζόταν από γαιοκτήμονες αριστοκράτες. Κατά τον 7ο-6ο ΠΚΕ αι. περίπου παρατηρείται η ανάπτυξη της λυρικής ποίησης, η οποία συνδέεται με την άνοδο της πόλης-κράτους. Η εδραίωση της πόλης, κατά τον 5ο ΠΚΕ αι, συμπίπτει μάλλον με την ανάπτυξη της τραγωδίας, ενώ η ανάπτυξη της ρητορικής και της φιλοσοφίας συνδέεται με τον 4ο ΠΚΕ και σαφώς με μια χρονική περίοδο παρακμής και μετασχηματισμού της των κοινωνικών και πολιτικών δομών της πόλης-κράτους.

Φυσικά από αυτή τη μάλλον απλουστευμένη χρονική διευθέτηση οι τέσσερις αιώνες από τον 10ο έως τον 6ο ΠΚΕ αι. είναι εκείνοι που μας ενδιαφέρουν άμεσα. Η διαδρομή από τις αγροτικές κοινότητες στον πρώιμο σχηματισμό της πόλης αντιπροσωπεύεται από μια σειρά κοινωνικών μετασχηματισμών, οι οποίοι βρίσκουν την αντανάκλασή τους στην θεματολογία και την εικονοπλασία της ποιητικής αφήγησης. Από τα ομηρικά έπη –όπου το κοινό άτομο σχεδόν αγνοείται- φθάνουμε στη λυρική ποίηση, όπου ο μέσος άνθρωπος, αυτός που δεν διεκδικεί κάποια ηρωική καταγωγή, βρίσκει μια φωνή. Παρόλο που ποιητές όπως ο Αρχίλοχος ή ο Αλκαίος ήταν οι ίδιοι μέλη της κυρίαρχης αριστοκρατικής τάξης, εν τούτοις στη λυρική ποίηση βρίσκουμε ενδείξεις μιας φθίνουσας επικυριαρχίας της κληρονομικής αριστοκρατίας στις σύνθετες κοινωνικές και πολιτικές δομές και τις αναταραχές που προκάλεσε η αναδυόμενη πόλις[1].

Φαίνεται πως έως την ύστερη αρχαϊκή εποχή η ποίηση αντιπροσώπευε πιθανώς τη μοναδική μορφή ελληνικής λογοτεχνίας, για την οποία έχει τεθεί προβληματισμός αν γραφόταν ή ήταν προφορική. Φαίνεται ότι συνέβαιναν και τα δύο[2]. Ωστόσο, εκείνο που ελκύει την προσοχή μας ιδιαίτερα, είναι το γεγονός ότι η ποίηση έφερε *per se* τη δύναμη της ζωντανής αφήγησης και της άμεσης επικοινωνίας ανάμεσα στον ποιητή και την κοινότητα. Ακόμη και αν ο ποιητής εξέφραζε τα προσωπικά του συναισθήματα ή τις προσωπικές του σκέψεις, το περιεχόμενο της ποίησής του δεν μπορούσε να γίνει αντιληπτό χωρίς το κοινό που άκουγε, που επικροτούσε ή διαφωνούσε. Απαγγέλλοντας τους στίχους της η Σαπφώ, παρόλο που μιλούσε σε πρώτο πρόσωπο, διαμόρφωνε και διαμορφωνόταν, υπακούοντας στον άγραφο νόμο της επικοινωνίας που δεν αφήνει κανέναν ανεπηρέαστο. Ο καλλιτέχνης αντλεί από την κοινή δεξαμενή του συλλογικού ασυνείδητου της κοινότητας και ταυτόχρονα διαθέτει το εκφραστικό μέσο για να την εκφράσει. Δρα, λοιπόν, ως αντιπρόσωπος μιας συλλογικής εικόνας μέσα στον χρόνο[3]. Μέσω της προσωπικής του αθανασίας παγώνει την εικόνα και τη μεταφέρει στο διηνεκές, στις γενιές που θα συναντήσει στο διάβα της[4]. Από αυτή την εικόνα που έφθασε ως εμάς θα επιχειρήσουμε να διερευνήσουμε την εικόνα της γυναίκας στην αρχαϊκή ποίηση.

Επική ποίηση

Εκπρόσωπος του ηρωικού κυρίως έπους ο Όμηρος, εκπρόσωπος του διδακτικού κυρίως έπους ο Ησίοδος με τον στίχο τους μετέφεραν εικόνες για τη θέση της γυναίκας σε ποικίλους ρόλους. Στους στίχους της *Ιλιάδας* (Γ΄ 171-179) ο Όμηρος παρουσιάζει την Ελένη να ασκεί αυτοκριτική, μετανοημένη για την εγκατάλειψη του συζυγικού οίκου και τα δεινά που προκάλεσε σε Αχαιούς και Τρώες. Όμως, ο τρόπος που την εκθειάζει ο ποιητής ως *δία γυναικών*, τα λόγια των προεστών λίγο πριν που τη συγκρίνουν με τις αθάνατες θεές (Γ΄ 155-160) και η αντιμετώπιση από τον ίδιο τον Πρίαμο κρύβει μια αίσθηση μεγαλοπρέπειας. Παρόλη τη δεινή της θέση, η γυναίκα σε αυτό το σημείο της αφήγησης περιβάλλεται με ένα κομμάτι της λάμψης του ηρωικού έπους. Διατηρεί ψήγματα από την άλω του ηρωικού ήθους που προορίζεται μόνο για

[1] Η ίδια η Σαπφώ, για παράδειγμα, μετείχε ενεργά στις κοινωνικοπολιτικές διαμάχες που συντάραξαν το νησί της, με αποτέλεσμα να εξοριστεί από τον Πιττακό το 600 Π.Κ.Ε. Βλ. Τζεδάκις, 1995, 144.

[2] Miller 1994, 169.

[3] Havelock 1963, 199-200

[4] Σαπφώ απ. 147, «…*μνάσεσθαι τινά φαμί και έτερον αμμέων*».

το ανδρικό φύλο[5], εξαιτίας της θεϊκής ομορφιάς της, που παραπέμπει άμεσα στη θεϊκή της καταγωγή και γέννηση –όμοια με εκείνη της Αφροδίτης.

Η συνάντηση της Ανδρομάχης με τον Έκτορα αποδίδει μια διαφορετική εικόνα. Είναι ένα μοτίβο αποχαιρετισμού, στο οποίο η Ανδρομάχη εκφράζει την απελπισία της για τον μελλοντικό χαμό του άνδρα της, δείχνοντας παράλληλα την εξάρτηση της γυναίκας από την αρσενική παρουσία Δεν έχει πατέρα μήτε αδελφό να στηριχθεί στην περίπτωση που χαθεί ο Έκτορας. Η τρυφερή συνάντηση των δύο μέσα στον αχό της μάχης είναι μια πύλη που ανοίγει ο ποιητής στην ανθρώπινη όψη των πραγμάτων. Ο Έκτορας συλλογιέται τα ίδια πράγματα και πιο πολύ την ατίμωση της γυναίκας του, αλλά δεν μπορεί να κάνει πίσω, γιατί ντρέπεται τις Τρωαδίτισσες και τους Τρώες. Αγαπά τη γυναίκα του, αλλά τη στέλνει πίσω στον αργαλειό και τα του οίκου, συμβουλεύοντάς την να αφήσει τον πόλεμο για τους άνδρες. Εδώ η γυναίκα φαίνεται να έχει μια περιορισμένη θέση σε έναν ανδροκρατούμενο κόσμο, αλλά δεν λείπει το στοιχείο της εκτίμησης στο γυναικείο έργο ή την γυναικεία παρουσία. Ο Έκτορας υπολογίζει πολύ τη γνώμη της Τρωαδίτισσας -όσο και του Τρωαδίτη- γεγονός που ορίζει το μέλλον του δυσοίωνα.

Ο Ησίοδος με τη σειρά του μας παραθέτει μια άλλη εικόνα. Η γυναίκα στην δική του εικόνα είναι αγγελιαφόρος της θεϊκής βούλησης και ταυτόχρονα η αιτία των παθών του ανθρώπινου γένους. Στολισμένη με θεϊκή ομορφιά και αδιάντροπη ψυχή, η Πανδώρα κατέχει την τέχνη της γοητείας και της εξαπάτησης. Σταλμένη ως δώρο στον *οψίνου* Επιμηθέα[6], ανοίγει τον πίθο με αποτέλεσμα να διαφύγουν όλα τα καλά και να οδηγηθεί η ανθρωπότητα στη φυσική και ηθική της παρακμή. Ως άλλη Λίλιθ ή Εύα, η Πανδώρα αντιπροσωπεύει την εικόνα της γυναίκας σε ένα κατεξοχήν πατριαρχικό μύθο. Ωστόσο, ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζεται εδώ, σε αντιδιαστολή με τον καθαρό μισογυνισμό του μύθου της Θεογονίας[7], η Πανδώρα φέρει στοιχεία μιας θεϊκής νομοτέλειας, μιας *ειμαρμένης* από την οποία δεν μπορεί να ξεφύγει το γένος των ανθρώπων. Δεν είναι η ίδια που επιθυμεί τα βάσανα για το ανθρώπινο γένος. Είναι οι θεοί πίσω της που την καθοδηγούν μέσω των ιδιοτήτων που της αποδίδουν.

Στο βάθος της τούτη η εικόνα κρύβει κάτι πολύ βαθύτερο από την γυναίκα ως αιτία κακού, όπως όλοι οι προγενέστεροι ή μεταγενέστεροι κοσμογονικοί μύθοι της εύφορης ημισελήνου. Είναι μια αναπαράσταση μιας πρώιμης ανθρώπινης ανυπακοής και της επακόλουθης αντίδρασης των θεών. Συνεπώς, η γυναίκα είναι το φόβητρο των θεών μέσα στον κόσμο των ανθρώπων και τούτο μας οδηγεί σε μια διαφορετική αντίληψη για την εικόνα του παραγκωνισμού της γυναίκας στην αρχαία Ελλάδα, εκείνη του φόβου των ανδρών απέναντι στη φυσική ανωτερότητα της θηλυκής αρχής[8].

Λυρική ποίηση

Η εικόνα της γυναίκας αλλάζει στην λυρική ποίηση. Εκπρόσωπος της λυρικής ποίησης, ο Μίμνερμος συγκαταλέγεται στους ελεγειακούς ποιητές και υμνεί τις φευγαλέες και παροδικές απολαύσεις του έρωτα και της νεότητας. Η εικόνα που μάς παρουσιάζει στο απόσπασμά του είναι εκείνη της γυναίκας που προκαλεί τον πόθο και την ερωτική ικανοποίηση. Αδυνατώντας να αντιμετωπίσει τα γηρατειά στους μελαγχολικούς στίχους του, ο ποιητής μάς παραθέτει ως

[5] Mosse 1987, 54.
[6] Πινδ. II, v 28.
[7] Ησίοδου, *Θεογονία*, 535-612.
[8] Borneman 1988, 273

μόνη σχέση άνδρα και γυναίκας την ερωτική. Βέβαια, αξιοσημείωτο είναι ότι τοποθετεί τις ερωτικές απολαύσεις σε ίση μοίρα και για τις γυναίκες και για τους άνδρες. Εδώ ίσως βρίσκεται και η πρωτοτυπία του, καθώς η γυναίκα στην αρχαϊκή κοινωνία δεν είναι αναγκαίο να ικανοποιείται ερωτικά, παρά μόνο να τεκνοποιεί υγιείς απογόνους και κατά προτίμηση αρσενικούς.

Ο Σημωνίδης, στο απόσπασμα από το *Ίαμβος κατά γυναικών,* ως άνδρας που απευθύνεται σε ανδροκρατούμενη κοινωνία, σατιρίζει με τρόπο αρκετά δηκτικό τη γυναικεία φύση, αποδίδοντάς τη με στερεότυπα του ζωικού βασιλείου και στοιχεία της φύσης. Έτσι, στις εικόνες της γυναίκας με ζωώδη συμπεριφορά διακρίνουμε εκείνη της γουρούνας ως ανοικοκύρευτης, βρώμικης και άσχημης, της πονηρής αλεπούς, της φλύαρης σκύλας, της ανυπάκουης και πεισματάρας κ.λπ. Στην εικόνα της γυναίκας που αποδίδεται με τα στοιχεία της φύσης, την θάλασσα και την γη, τής αποδίδει τα ελαττώματα της λαιμαργίας και της κυκλοθυμικής συμπεριφοράς, καθώς «*τη μιαν ημέρα λάμπει από χαρά … ενώ την άλλη … μαίνεται απλησίαστη σαν σκύλα που φυλάσσει τα μικρά της*». Μέσα στη δηκτικότητά του ο ποιητής εγκωμιάζει εκείνη που μοιάζει με μέλισσα. Είναι καλή σύζυγος, τέλεια νοικοκυρά, φιλόστοργη μητέρα. Εξαιτίας της ευημερεί ο οίκος και αυξάνεται η περιουσία. Εντούτοις, σε όλη αυτή την πολυσύνθετη εικόνα κοινωνικής κριτικής είναι φανερή η ησιόδεια επίδραση, αφού ο Σημωνίδης εξαρχής θεωρεί τη γυναίκα χωριστή δημιουργία από τον άνδρα[9].

Άλλος ένας παρεξηγημένος ποιητής, ο Ανακρέων, αν και υπερασπιστής του μέτρου, θεωρείτο γλεντζές και μέθυσος. Από τον τόπο καταγωγής του, την Τέω της Μ. Ασίας, βρέθηκε στα θρακικά Άβδηρα, όπου και έγραψε εξαίρετα συμποτικά τραγούδια. Ο ποιητής στο συγκεκριμένο απόσπασμα που εξετάζουμε, εξυμνεί την ομορφιά της νεαρής γυναίκας, του αντικείμενου της ερωτικής επιθυμίας που είναι ατίθαση και απρόσιτη. Ο άνδρας, ως επιδέξιος εραστής θα την χαλιναγωγήσει και θα τη μυήσει ερωτικά. Η γυναίκα παρουσιάζεται ως θήραμα-αντικείμενο του ανδρικού πόθου και την ίδια στιγμή ο άνδρας γίνεται ο κυνηγός-θύτης που έχει ένα και μοναδικό στόχο, το θήραμά του και την ικανοποίηση της ερωτικής του διάθεσης. Η δίωξη ή αρπαγή είναι ένα συνηθισμένο θέμα της αρχαιοελληνικής απεικονιστικής τέχνης, ιδιαίτερα για τους ζωγράφους του 5ου ΠΚΕ αι.[10], ενώ η εικόνα-μεταφορά της γυναίκας ως ανυπότακτου ζώου, τόσο στην ποίηση του Σημωνίδη όσο και του Ανακρέοντα, αντλεί την πανάρχαια καταγωγή της από τις κυνηγετικές κοινωνίες της 7ης χιλιετίας ΠΚΕ[11]. Τούτη την αντίληψη του ανυπότακτου ζώου διατηρεί η ελληνική κοινωνία και στην κλασική εποχή, λίγο πριν την περίοδο της παρακμής της πόλης-κράτους, οπότε αλλάζει αναγκαστικά το κοινωνικό *status* της γυναίκας[12].

---

[9] «*χωρίς γυναικός ϑ<εό>ς εποίησεν νόον τα πρώτα*».

[10] Reeder 1995, 47.

[11] Είναι χαρακτηριστική η απεικόνιση μιας θεάς που ήρθε στην επιφάνεια στις ανασκαφές του στο Τσαταλχογιούκ, στη Ν.Α. Ανατολία με ένα κρανίο ζώου ανάμεσα στα πόδια της ως τελική έκβαση μιας γέννας. Βλ. Gimbutas, 1991, 224.

[12] Ενδεικτική η θέση του Αριστοτέλη (*Πολιτικά* 1313b) «..*και τα περι την δημοκρατίαν δε γιγνόμενα την τελευταίαν τυραννικά πάντα, γυναικοκρατία τε περί τας οικίας, ιν' εξαγγέλλωσι κατά των [35] ανδρων, και δούλων άνεσις διά την αυτήν αιτίαν: ούτε γαρ επιβουλεύουσιν οι δούλοι και αι γυναίκες τοις τυράννοις*…», σύμφωνα με την οποία η γυναίκα είναι ανατρεπτικό στοιχείο για τη δημοκρατία εξαιτίας της ανυπακοής της και (*Ιστορία των Ζώων* 581b, 10-15), όπου δίνει έμφαση στο γεγονός ότι οι γυναίκες στη διάρκεια της εφηβείας τους θα πρέπει να είναι υπό παρακολούθηση.

Η μονωδία φθάνει πιθανώς στην ακμή της τεχνικής της αρτιότητας με τους Λέσβιους ποιητές Αλκαίο και Σαπφώ. Στο απόσπασμα που εξετάζουμε, η ποιήτρια εκφράζει τα συναισθήματά της για μια γυναίκα, που εκδηλώνει τον έρωτά της σε έναν άνδρα. Το συγκεκριμένο απόσπασμα είναι απίθανο να συγκαταλέγεται στα *επιθαλάμια* ποιήματα που έγραψε η Σαπφώ[13], και να απευθύνεται σε κάποια νύφη. Είναι μάλλον μια ατομική έκρηξη ερωτικών συναισθημάτων μπροστά σε μια ερωτική σκηνή που εκτυλίσσεται θαρρείς μπροστά της. Η ηρωίδα προκαλεί το ενδιαφέρον του άνδρα μέσα στη σκηνή και της ποιήτριας που βρίσκεται έξω από την σκηνή σε ένα διαφορετικό πλαίσιο, που τής επιτρέπει να παρατηρεί τον εαυτό της και τα συνταρακτικά αλλεπάλληλα συναισθήματα που της προκαλεί η εξέλιξη του δρώμενου. Ο ρόλος που αποδίδεται εδώ στην Σαπφώ είναι της γυναίκας που αρέσκεται στο ίδιο φύλο, αν και έχουν διατυπωθεί αρκετές αντιρρήσεις επί του θέματος. Η σχέση του άνδρα και της γυναίκας στο ποιητικό απόσπασμα είναι μάλλον άνιση, καθώς ο άνδρας εξυψώνεται ως «ίδιος θεός». Ωστόσο, ο τρόπος με τον οποίο αφηγείται η ποιήτρια το ερωτικό πάθος, αποδίδει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τον έρωτα ως εξωλογική δύναμη που θυμίζει ασθένεια.

Επίλογος

Από τα παραδείγματα που αντλήσαμε έως τώρα, φαίνεται πως οι γυναίκες του ηρωικού έπους είναι γυναίκες κοινωνιών που βρίσκονται σε εμπόλεμη κατάσταση. Η γυναίκα στο διδακτικό έπος αντιπροσωπεύει μια μυθολογική εικόνα, ενώ οι γυναίκες της λυρικής ποίησης είναι κυρίως γυναίκες μιας κοινωνίας σε καιρό ειρήνης. Στην συγκρατημένη τους αφήγηση για την γυναίκα οι επικοί ποιητές αποδίδουν εικόνες από την συλλογική μνήμη. Με λίγα λόγια αντλούν στοιχεία από το περιβάλλον τους και τα μεταδίδουν ως ιστορική μνήμη. Από την διήγησή τους είναι δυνατόν να κατανοήσουμε την γενικότερη νοοτροπία στις σχέσεις ανδρών και γυναικών, αλλά και την εικόνα της θέσης της γυναίκας στην αρχαιοελληνική κοινωνία. Αυτή η θέση είναι αναγκαστικά περιορισμένη στα του οίκου. Οι επικοί ποιητές είναι επιφυλακτικοί απέναντι στο θηλυκό γένος, γιατί του προσδίδουν την ικανότητα του τεχνάσματος, της γοητείας και της εξαπάτησης[14] (). Ωστόσο, η εικόνα της γυναίκας στην ηρωική ποίηση ως σύζυγος και κόρη ηρώων είναι σημαντική για δυναστικούς μάλλον λόγους, καθώς στη μητρογραμμική διαδοχή είναι η γυναίκα που παρέχει την πρόσβαση στη θεία καταγωγή, επιθυμητή για οποιαδήποτε αριστοκρατική οικογένεια (Λεκατσάς 1941, 241) και έτσι η συμπεριφορά τους διαφοροποιείται σε περιπτώσεις θεϊκής καταγωγής, όπως αυτή της Ελένης.

Η λυρική ποίηση από την πλευρά της αποδίδει περιφραστικά μια εικόνα υποκειμενική. Η λυρική μνήμη είναι εξατομικευμένη, στον βαθμό που παρουσιάζει την ατομική άποψη του ποιητή για το κοινωνικό γίγνεσθαι. Συνεπώς, είναι φυσικό το γεγονός πως αντλούμε μεγαλύτερη ποικιλία χαρακτήρων και εικόνων, στις οποίες η εικόνα της γυναίκας προσλαμβάνει είτε δηκτικό ή ερωτικό χαρακτήρα στις ποικίλες αποχρώσεις του. Από τον δηκτικό χαρακτήρα του Σημωνίδη, όμως, ως τον κοσμογονικό μισογυνισμό του Ησίοδου υπάρχει μεγάλη απόσταση. Ο Ησίοδος όχι μόνον θεωρεί τη γυναίκα προσωποποίηση του δόλου, αλλά και αγγελιαφόρο της θέλησης του Δία, εμπλέκοντάς την έτσι στην αρχετυπική μυθολογία του κοσμικού κακού[15]. Αντίθετα, η άποψη του Σημωνίδη είναι αποτέλεσμα ενός συνδυασμού της ησιόδειας αντίληψης για την ξεχωριστή δημιουργία της γυναίκας[16] και της καθημερινής εμπειρίας της κοινωνικής κριτικής μέσα από τα μάτια του συγκεκριμένου ποιητή,

[13] Lesky 1981, 221.
[14] Lyons 1996, 18.
[15] Λεκατσάς 1941, 25.
[16] Ησίοδου, Θεογονία, 570 κ.ε.

ένα λαϊκό θέμα[17], που αντανακλά την γενικότερη επιθυμία μιας πατριαρχικής κοινωνίας για το είδος της γυναίκας που της ταιριάζει.

Η Σαπφώ είναι μια «ανωμαλία» στην κανονικότητα μιας ανδροκρατούμενης κοινωνίας και ταυτόχρονα αίνιγμα. Ως μόνη θηλυκή παρουσία έχει προκαλέσει ιδιαίτερα το ενδιαφέρον των μελετητών της αρχαίας ελληνικής ποίησης. Σε μια κοινωνία στην οποία οι γυναίκες κατέχουν ένα τόσο πενιχρό δημόσιο ρόλο, η γυναίκα-ποιητής αξίζει την παρατήρηση. Πολύ περισσότερο αν σκεφτούμε ότι η ποίηση στην αρχαία Ελλάδα επέζησε και διαδόθηκε στο μεγαλύτερο τμήμα της με προφορική μορφή, μέσω της επαναλαμβανόμενης απόδοσης, και όχι μέσω της γραφής. Τα ποιήματα γίνονταν γνωστά μπρος σε κοινό. Και εδώ είναι που κάνει τη διαφορά η Σαπφώ σε ό,τι αφορά στην εικόνα της γυναίκας στην αρχαϊκή ποίηση. Αποκλεισμένη από την πολιτική δύναμη, η ποιήτρια δραπετεύει από τις ιεραρχίες και τους αποκλεισμούς που επιβάλλει στον κόσμο η αρσενική δύναμη και μιλά στους σύγχρονούς της για την γυναίκα με έναν εντελώς διαφορετικό τρόπο[18] (). Από μόνη της μια τέτοια πράξη αποκτά αντιεξουσιαστική διάσταση και δείχνει την δύναμη της λυρικής ποίησης να αντιμετωπίζει με προσωπικό και ενίοτε ανατρεπτικό τρόπο τα κοινωνικά προβλήματα.

Βιβλιογραφία

Αλεξίου, Ε. *κ.ά.* 2001. *Γράμματα Ι: Αρχαία Ελληνική και Βυζαντινή Φιλολογία, Αρχαϊκή και Κλασική Περίοδος*, τόμ. Α΄, Πάτρα: Ε.Α.Π.
Borneman, E. 1988. *Η Πατριαρχία: Η προέλευση και το μέλλον του κοινωνικού μας συστήματος*, Αθήνα: Μ.Ι.Ε.Τ.
Gimbutas, M. 1991. *The Civilization of the Goddess: The world of old Europe*, San Francisco: Harper.
Havelock, E.A. 1982. *The Literate Revolution in Greece and Its Cultural Consequences*. Princeton: Princeton University Press.
Κακριδής, Ι. (μτφρ.), χ.χ. *Ομήρου: Ιλιάδα,* Τόμος Α΄, Αθήνα: Δαίδαλος-Ι. Ζαχαρόπουλος.
Λεκατσάς, Π. (μτφρ.), 1941. *Ησίοδου: Θεογονία-Έργα και Ημέραι-Ασπίς Ηρακλέους-Ηοίαι*, Αθήνα: Δαίδαλος-Ι. Ζαχαρόπουλος.
Lesky, A. 1981. *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Λογοτεχνίας*, Θεσσαλονίκη: Αφοι Κυριακίδη.
Lyons, D. 1996. *Gender and Immortality: Heroines in Ancient Greek Myth and Cult*, Princeton: Princeton University Press.
Miller, P.A. 1994. *Lyric Texts and Lyric Consciousness: The Birth of a Genre from Archaic Greece to Augustan Rome*, London: Routledge,.
Mosse, Cl. (1987), *Η Αρχαϊκή Ελλάδα*, Αθήνα: Μ.Ι.Ε.Τ.
Reeder, E.D. (ed.) 1995. *Pandora: Women in classical Greece,* Princeton, N. Jersey: Princeton University Press.
Ross W. D., (ed.), 1957. *Aristotle's Politica*, Oxford: Clarendon Press.
Τζεδάκις, Γ. (εκδ) (1995), *Από τη Μήδεια στη Σαπφώ: Ανυπότακτες γυναίκες στην αρχαία Ελλάδα*, Αθήνα: ΥΠΠΟ, ICOM-Ελληνικό Τμήμα.
Williamson, M. 1995, *Sappho's Immortal Daughters*. Cambridge: Harvard University Press.

---

[17] Lesky 1981, 181.
[18] Williamson 1995, 130.

ARCHIVE ISSN 2654-2366 EBE/NLG